

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนเป็นอย่างมากและได้เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา กลไกสำคัญในการพัฒนาคนคือ การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2541, หน้า 72) จึงได้กำหนดนโยบายด้านการศึกษาให้ปฏิรูปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับทุกประเภท โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยในอนาคต รวมทั้งให้หลักสูตรมีความคล่องตัวและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และการพัฒนาประชาคมโลกโดยมีสาระสำคัญอยู่ที่การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยนำแนวทางวัฒนธรรมมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาให้เหมาะสมกับชุมชนและท้องถิ่น

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เป็นหลักสูตรที่ให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2536, หน้า 8) ได้แสดงเจตนารมณ์อย่างชัดเจนเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น ไว้ว่า หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีจุดเน้นประการหนึ่งคือ การตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น หลักสูตรจึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองในท้องถิ่น เรียนรู้สภาพสังคม เศรษฐกิจมีความรักความผูกพัน และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิต อาชีพเศรษฐกิจ และสังคมในสังคมของตนเองได้

ปัจจุบัน กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการร่างกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้น และได้กำหนดการมีสุนทรียภาพ การภูมิใจในท้องถิ่นประเทศชาติและความเป็นไทยเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้จบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและยังได้กำหนดสุนทรียศิลป์ให้เป็นสาระการเรียนรู้กลุ่มหนึ่งจาก 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามโครงสร้างของหลักสูตร

นอกจากนั้นในการประชุมประชาพิจารณ์ เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระหว่างวันที่ 21-22 ตุลาคม พ.ศ.2541 (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2541) สรุปข้อคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ดังนี้

1. ให้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่แล้วมาสนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง มีการกำกับดูแลให้เกิดผล ทั้งด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และการประกอบอาชีพ
2. นักเรียนต้องการเรียนรู้อย่างมีความสุข ต้องการเรียนรู้ภาคปฏิบัตินอกเหนือไปจากภาคทฤษฎี
3. นักเรียนต้องการเรียนรู้สิ่งที่อยู่นอกตำราเรียนซึ่งเป็นที่น่าสนใจของผู้เรียนและสิ่งที่น่าสนใจในชีวิตประจำวันได้
4. ผู้ปกครองต้องการให้มีการวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น
5. ควรให้ผู้ปกครอง กรรมการโรงเรียน บุคคลและองค์กรในท้องถิ่น และนักเรียนมีส่วนร่วมอย่างเหนียวแน่นในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้จัดทำแผนการสอนบูรณาการสำหรับโรงเรียนในสังกัดได้ใช้ โดยได้นำเนื้อหาสาระของ 3 กลุ่มประสบการณ์มาบูรณาการกันได้แก่ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ โดยยึดกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นแกน แต่จากประสบการณ์และการวิเคราะห์แผนการสอนบูรณาการของจังหวัดแม่ฮ่องสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หน่วยศิลปวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยเคยใช้แผนการสอนนี้เป็นเวลาหลายปีติดต่อกัน เนื่องจากเป็นครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และเป็นครูผู้สอนตามแผนบูรณาการดังกล่าว สรุปได้ว่า กิจกรรมส่วนใหญ่

เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม ด้านเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับท้องถิ่นในส่วนของศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นยังคงค่อนข้างมีน้อย ไม่ได้เน้นหลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพที่เป็นการปฏิบัติโดยการเลียนแบบ ปฏิบัติซ้ำให้เกิดทักษะ ปฏิรูประบบอย่าง และสร้างผลงานใหม่ โดยคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นไว้ และไม่ได้เน้นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนเท่าที่ควร งานประดิษฐ์ที่นำเนื้อหาบูรณาการ ยังเป็นสิ่งไกลตัว ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าน่าจะจัดการเรียนการสอนในสิ่งที่ใกล้ตัว ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่ประชากรมีเชื้อสายไทยใหญ่ มีศิลปวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวแตกต่างไปจากจังหวัดอื่น ดังนั้นการเรียนการสอนหน่วยศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นต้องให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจากการเลียนแบบตามแบบอย่างที่ถูกต้อง ซึ่งได้แก่ วิทยากรท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของศิลปวัฒนธรรม ต้องให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติซ้ำจนเกิดทักษะ สามารถสร้างแนวทางเฉพาะตนโดยการสอดแทรกรายละเอียดที่แตกต่างลงในแบบอย่างเดิม และสร้างผลงานใหม่โดยคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเดิมในทุกขั้นตอน ตามหลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ และการเรียนรู้เรื่อง ศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นจำเป็นต้องบูรณาการเนื้อหากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพเข้าด้วยกัน เนื่องจากศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นมีความสอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรของกลุ่มประสบการณ์ทั้ง 3 กลุ่มประสบการณ์ดังกล่าว

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาหน่วยการเรียนการสอนศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยเน้นหลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เนื่องจากเนื้อหาสาระของในหน่วยศิลปวัฒนธรรมมีความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นหลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนได้หลายรูปแบบ อีกทั้งเป็นการสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในด้านการศึกษา สนองเจตนารมณ์ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เข้าใจท้องถิ่นของตนเอง มีความรัก ความผูกพัน ห่วงแหน ภาคภูมิใจในท้องถิ่น เห็นคุณค่าความดีงามของมรดกวัฒนธรรมและศิลปะท้องถิ่น และเป็นการพัฒนาหน่วยการเรียนการสอนเพื่อรองรับกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้ร่างขึ้นมาสำหรับให้ท้องถิ่นนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหน่วยการเรียนรู้การสอนเรื่อง ศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยเน้นหลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการทดลองและหลังการทดลองการใช้หน่วยการเรียนรู้การสอนที่พัฒนาขึ้น
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียน โดยใช้หน่วยการเรียนรู้การสอนที่พัฒนาขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2. เนื้อหา

หน่วยการเรียนรู้การสอนเรื่อง ศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเน้นหลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ เป็นเนื้อหาที่บูรณาการกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หน่วยที่ 4 ชาติไทย หน่วยย่อยที่ 4 ศิลปวัฒนธรรม ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) กับกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

สมมุติฐานของการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้หน่วยการเรียนรู้การสอนเรื่องศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเน้นหลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หน่วยการเรียนรู้การสอน หมายถึง แผนการเรียนรู้การสอนเรื่อง ศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่พัฒนาขึ้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ประกอบด้วย สารระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และ

วัดผลประเมินผลโดยเน้นหลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ หลักการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการและการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2. หลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ หมายถึง หลักการเรียนรู้ที่อาศัยการเลียนแบบตามต้นแบบที่ประทับใจ ทำซ้ำเพื่อให้เกิดทักษะตามแบบ ปฏิรูประบบอย่างด้วยวิธีการสอดแทรก รายละเอียดลงไปแต่คงไว้ซึ่งขนบนิยม จนสามารถสร้างผลงานชิ้นใหม่ในแบบเฉพาะตน โดยยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนและชุมชนไว้

3. หลักการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การเพิ่มขยายหรือเพิ่มเติมรายละเอียด เนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน กิจกรรม ให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น โดยยึดหลักสูตรแกนกลางเป็นแม่บท

4. การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การเชื่อมโยงเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งวิทยาการในท้องถิ่นมาผสมผสานในการจัดประสบการณ์ อันได้แก่ ตำนาน ตำนาน ตำนาน เอกสาร สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ บุคลากร สิ่งปลูกสร้าง สิ่งประดิษฐ์ และวิธีการ

5. ศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน หมายถึง สิ่ง que แสดงถึงการดำเนินชีวิตของกลุ่มชนชาวไทยใหญ่ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่แสดงออกถึงความเจริญ งดงาม ทางด้านศิลปหัตถกรรม และดนตรี-นาฏศิลป์

6. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนที่ได้จากการทดสอบด้วยแบบทดสอบ และแบบประเมินภาคปฏิบัติหน่วยการเรียนการสอนเรื่องศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเน้นหลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ โดยวัดจากพุทธิลักษณะ จิตลักษณะ และปฏิบัติลักษณะ

7. ความคิดเห็นของนักเรียน หมายถึง ความรู้สึก ทศนคติ ของนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอน โดยใช้หน่วยการเรียนการสอนเรื่องศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเน้นหลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้หน่วยการเรียนรู้การสอนเรื่องศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเน้นหลักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพสำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5
2. ได้แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน และสังคม
3. เป็นการส่งเสริมให้มีการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้การสอนเพื่อรองรับกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน